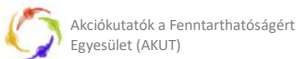

FABÓK VERONIKA^{1*}, BANKOVICS ANDRÁS², KALÓCZKA ÁGNES^{3,5}, KASZA VERONIKA², KOVÁCS ESZTER⁴, MARGÓCZI KATALIN^{5,6}, MIHÓK BARBARA^{3,5}, MILE ORSOLYA², NAGYNÉ GRECS ANITA²

¹Szent István Egyetem, Környezettudományi Doktori Iskola, ²Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság, ³MTA Ökológiai Kutatóközpont, Ökológiai és Botanikai Kutatóintézet, Lendület Ökoszisztéma-szolgáltatás Kutatócsoport, ⁴Szent István Egyetem Természetvédelmi és Tájgazdálkodási Intézet, ⁵Akciókutatók a Fenntarthatóságért Egyesület (AKUT), ⁶Szegedi Tudományegyetem, Ökológia Tanszék, *email: fabok.vera@gmail.com

MILYEN AZ IDEÁLIS TÁJ? TÁJPERCEPCIÓS VIZSGÁLAT A FELSŐ-KISKUNYÁGI SZIKES TAVAINAK KÖRNYÉKÉN KÉTFÉLE MÓDSZER SEGÍTSÉGÉVEL

A Böddi-szék LIFE+ projekt keretén belül vizsgáltuk Q-módszer és félig-strukturált interjúk ötvöztetésével a Felső-Kiskunsági szikes tavi élőhelyek tájhasználóinak ideális tájról alkotott percepcióit.

mintaterület
(Dunatetőlén, Harta,
Akasztó, Soltszentimre,
Fülöpszállás,
Szabadszállás)

MÓDSZERTAN

2015 őszén a Felső-Kiskunság szikes tavai környékén élő tájhasználókkal készítettünk interjúkat. Az interjúk két részből álltak, az első szakaszban 35 félig strukturált interjú készítettünk, majd az interjúalanyok egy részének Q-módszer segítségével is felmértük a véleményét (16 db). Foglalkozásukat tekintve gazdálkodókkal (11 fő), turisztikai vállalkozások képviselőivel (3 fő), egy vadászal és egy polgármesterrel készítettünk interjúkat.

A Q-módszer egy kvalitatív és kvantitatív elemeket ötvöző kutatási módszer, amely az emberi szubjektív vizsgálataira alkalmas. A módszer célja, hogy felmérje az egymástól eltérő véleményeket, társadalmi nézőpontokat („social perspectives”), ami egy adott témában vagy tárgyban létezik. Jelen kutatás

korán képeket használtunk arra, hogy a tájhasználók ideális tájról alkotott véleményét felmérjük. A Q-módszer első lépéseként olyan, a szikes tavak környékén készült képeket gyűjtöttünk össze a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság munkatársainak segítségével, amelyek különböző típusú tájakat jelenítettek meg. Végül 25 képet választottunk ki. A Q-interjú során arra kértük az interjúalanyokat, hogy osztályozzák a képeket aszerint, hogy mely képek jelenítik meg számukra az ideális tájat, vagyis azt kértük, hogy helyezték el a képeket a Q-tábla piramis alakú rácsátlóján. Jobb oldalra kerüljenek azok a képek, amelyek leginkább leképezik azt, amit az interjúalany az ideális tájról gondol.

A bal oldalra pedig azok a képek kerüljenek, amelyek a legkevésbé állnak közel az interjúalanyhoz. Ezután az adatokon főkomponens analízist végeztünk, majd a kapott faktorokon varimax rotációt hajtottunk végre. Az adatok elemzéséhez a PQmethod 2.35 szoftvert használtunk.

A félig strukturált interjú kérdései többek között kitértek az érintettek tájról, a tájban folyó változásokról és a megfelelő kezelésekről alkotott percepcióira. A félig strukturált interjúk esetében az összefoglalókat egyszerű kvalitatív tartalomelemzéssel dolgoztuk fel, a legtöbb esetben a QCA szoftver segítségével.

EREDMÉNYEK

A hagyományos és a Q-interjúk eredményei is azt mutatták, hogy a táj szerete fontos volt minden interjúalany számára. Mindkét módszer alátámasztotta azt is, hogy a legeltetés az összes csoportban jelentős szerepet töltött be, azonban annak ideális módjáról eltérhettek a vélemények a csoportokban.

A vizsgálat során négy faktort, vagyis véleménycsoportot különítettünk el a lerakott Q-táblák (egynyi vélemények) elemzésekor. Előzetesen a 2, 3 illetve 4 faktoros lehetőségeket vizsgáltuk. A faktorok számának kiválasztása során több tényező

vettünk figyelembe. A faktorok által magyarázott variancia esetében arra törekedtünk, hogy az minél magasabb legyen, míg a faktorok közötti korrelációt igyekeztünk alacsonyan tartani (0,4 alatt). Azt is meghatároztuk, hogy az egyes faktorokhoz legalább két interjúalany kötődjön. Fontos szempont volt továbbá, hogy a kapott faktorok könnyen értelmezhetőek, interpretálhatóak legyenek. Mindezeket figyelembe véve végül a 4 faktoros megoldás mellett döntöttünk. Az első faktorhoz 5, a másodikhoz 4, a harmadikhoz 3, a negyedikhez 4 interjúalany volt köthető. Két

faktor esetében is voltak negatívan kötődő interjúalanyok. A faktorok számának kiválasztása után interpretáltuk a kapott faktorokat, ehhez a legpozitívabban, illetve a legnegatívabban értékelt 3-6 képet használtuk fel (amelyek z-értéke +1 felett/alatt volt), így kaptuk az alábbiakban részletezett véleménycsoportokat. Az egyes faktorok értelmezéséhez segítségül hívtuk a félig strukturált interjúk kvalitatív eredményeit.

	4 FAKTOR	3 FAKTOR	2 FAKTOR
LEGMAGASABB KORRELÁCIÓ A FAKTOROK KÖZÖTT	0,4524	0,2066	0,0316
MAGYARÚZOTT VARIANCIA	65%	56%	44%

1. VÉLEMÉNYCSONPORT: LEGELTETÉS JUHOKKAL

Ebben a véleménycsoportban az interjúalanyok szerint a juhokkal való legeltetés volt a leginkább alkalmas módja a szikes területek mezőgazdasági hasznosításának. A juhtartásnak van egyébként legnagyobb hagyománya a területen, a csoportban a domináns gazdálkodási forma a juhtartás volt. A szarvasmarhát kevésbé tartották megfelelőnek a partos szikes területek legeltetésére, véleményük szerint azok inkább a nádas részek hasznosítására alkalmasak. A bivaly sem erre a partos/hátas szikespusztai területre való, ahol a juhlegeltetés kedvező feltételekre talál. A tanyákhoz kötődő gazdálkodói életforma is értékes és fontos volt, a tanyavilág és az ahhoz kötődő életmód visszaszorulása negatív folyamatként jelent meg a szemükben. A madarak és a boglárkalepke is pozitívan értékelt elemek voltak ebben a csoportban.

3. VÉLEMÉNYCSONPORT: TERMÉSZET ÉS GAZDÁLKODÁS

A területen élő vadon, illetve az ember közelében élő madárfajok mellett a hagyományos, természet közeli gazdálkodás, szürkemarhával való legeltetés volt része az ideális tájhasználatnak ebben a véleménycsoportban. A szikes tó is értékelt jelent meg, azt „különlegesen, országban belül ritka jelenségnek” tartották. Az elutasított tájelemek között megtalálhattuk a szántókat, illetve a nagy állattartó telepet is. A gémeskút és a boglárkalepke is a negatívan értékelt képek közé tartozott, amely némi ellentmondást hordoz magában, és amely azt mutatja, hogy a természethez kapcsolódó értékek komplexen jelennek meg a véleményekben. Illetve ebben a véleménycsoportban is találhattunk egy interjúalanyt, akinek a véleménye részben ellentmondó volt a csoport többi tagjához képest. Az interjúalany juhtenyésztő volt, aki a vadon élő fajok mellett a szántóföldi gazdálkodást is támogatta.

2. VÉLEMÉNYCSONPORT: MARHÁVAL VALÓ LEGELTETÉS, SZÁNTÓFÖLDI MŰVELÉS

Ez a faktor két egymással ellentétes alcsoportra különült el. Az első alcsoportban is megjelent a legeltetés, mint a tájhoz kapcsolódó érték, de ebben az esetben ez magyar tarka marhákkal történt. Emellett a takarmánytermesztésre jobban támaszkodó marhatartáshoz kapcsolódóan a csoportban pozitívan értékelték a szántóföldi művelést is.

A másik alcsoport, amelynek tagjai részben vagy teljesen ellentétesen gondolkodtak az első alcsoport tagjaihoz képest (negatív előjellel kapcsolódtak a faktorhoz), mind a kaszálást, mind a szántóföldi gazdálkodást elutasították és az erdőfolt képét értékelték a legpozitívabban. A második csoport egyik tagja, aki részben volt csak elutasító, szántóföldi gazdálkodással foglalkozott, azonban emellett vadászott is. Az alcsoport másik tagja turizmussal foglalkozott.

4. VÉLEMÉNYCSONPORT: VÍZGAZDÁLKODÁS

Ebben a véleménycsoportban a vízzel borított gyepek képét negatívan értékelték, a csatornát ábrázoló képet pedig pozitívan. Ez azzal függhet össze, hogy azt gondolták, hogy a víz jelenléte nem kívánatos a területen, mivel annak hatására a terület benádasodik, illetve a víz a legeltetést is akadályozza. A hagyományos életmódot és a birkával való legeltetést is értékelték tartották, utóbbi közös az első véleménycsoporttal. Az interjúalanyok ezen kívül elutasították a nem legeltethető kopár, sziklás szikes területeket, a szántókat és a kaszálást. Emellett a csoportban az ideális táj részét képezték a vadon élő fajok is. Ehhez a csoporthoz egy juhtenyésztő, egy juh- és szarvasmarhatartó és két turizmussal foglalkozó tartozott.

KONKLÚZIÓ

A Felső-Kiskunság tájhasználóinak tájfelhasználásáról elválaszthatatlan a legeltetés, az állatokkal való hasznosítás gondolata, illetve a táj szerete.

Az ideális tájat két véleménycsoport számára (1. és 4.) is a juhokkal hasznosított legelő és a tanyavilág jelentette, az ehhez kapcsolódó életformával együtt. E két csoport között a különbséget elsődlegesen a válaszadók egy részének vízkormányzással kapcsolatos aggodalmának megjelenése jelentette. A juh vagy szürke marha legeltetést pozitívan értékelték csoportjaiban (1., 3., 4.) volt a legjelentősebb a vadon élő állatok pozitív megítélése. További külön csoportot (2. csoport) képezték az intenzívebb mezőgazdaságot támogatók, azonban ebben a csoportban is fontos volt a legeltetés, amely magyar tarkával történt. Azonban ebben a csoportban is volt két interjúalany, akik részben vagy egészen elutasították a szántóföldi gazdálkodást, így ebben inkább a többi csoporttal értettek egyet.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A kutatást az Európai Unió társfinanszírozásával megvalósuló LIFE12 NAT/HU/001188 számú, a „Pannon szikes vízi élőhelyek helyreállítása a Kiskunságban” című projekt finanszírozta. Köszönetet mondunk interjúalanyainknak és a KNPI munkatársainak a kutatás segítségéért.